

ODNOSI IZMEĐU OPĆE CRKVE I POSEBNIH CRKAVA*

Henri de Lubac

Nunc est »hora veritatis«. Certo notio clare exigitur de natura Ecclesiae localis. (Kardinal Wright)**

Od početka se, znamo, u kršćanstvu govori, u jednini, o Crkvi koja je jedina i, u množini, o Crkvama koje su jednako brojne kao i gradovi u kojima se ta jedina Crkva proširila.¹

Jedina Kristova Crkva je »opća«, ona je »katolička«. Crkve su općenito nazvane »posljedne« ili »mjesne«. Ta su dva naziva (epiteta) često povezana ili se bez razlike uzimlju jedan umjesto drugoga. Kratak pregled — bilo teoloških spisa, bilo, još određenije, komentara koje je pobudio posljednji sabor, bilo pak biskupskih tekstova (na rimskoj sinodi 1969) — pokazuje da se i danas jednako služimo jednim ili drugim nazivom.²

To je po sebi ispravno. Pa ipak, danas bi moglo biti korisno da, bar u nekim slučajevima, prihvatimo točniju terminologiju. Zaista, nasuprot riječi »opća Crkva«, navedeni smo da, prema kontekstu i obrađivanim pitanjima, govorimo o Crkvama u dva formalno dosta različita smisla. Odatle proizlazi dvosmislenost. Čini se da je — prije svakoga pokušaja ocjene vrijednosti ili doktrinarnoga suda — potrebno razjašnjenje. Bilo bi, dakle, korisno da razlučimo ta dva smisla o kojima se radi zbog

---

* Patar de Lubac nam je poslao ovaj članak za *Crkvu u svijetu*. Uredništvo se toplo zahvaljuje Patru de Lubacu, jednom od najvećih teologa našega stoljeća, na suradnji u našem časopisu.

** Sad je »čas istine«. Doista je potreban jasan pojam o naravi mjesne Crkve.

¹ Usp. LG, 26, 1: »Ta se Kristova Crkva uistinu nalazi u svim zakonitim mjesnim zajednicama, koje se, ako su u vezi sa svojim pastirima, i same u Novom Zavjetu nazivaju Crkvama.«

² Isti autor, na primjer, piše da je biskup »središte mjesne Crkve« i da on osigurava »vezu svoje Crkve posebno s Crkvom«. Jedan drugi autor piše: »Posebna (tj. mjesna) Crkva.« Drugi opet raspravlja o »postojećem odnosu između mjesne i opće Crkve« itd, itd.

dotične upotrebe dvaju naziva: u prvom bi se slučaju govorilo o »posebnim Crkvama«, u drugom o »mjesnim Crkvama«.

To je upravo učinio (a da, čini se, nije imao nakanu poučavanja) II vatikanski sabor. Konstitucija *Svjetlo naroda*, u četiri navrata, u svom trećem poglavlju, pod »posebnom Crkvom« označava zajednicu s kojom upravlja biskup:

»Kolegijalna se veza pokazuje i u međusobnim odnosima pojedinih biskupa s posebnim Crkvama i s općom Crkvom« (23, 1).

»Pojedini su pak biskupi vidljivo počelo i temelj jedinstva u svojim posebnim Crkvama« (23, 1).

»Pojedini biskupi koji se postavljaju na čelo posebnim Crkvama« (23, 2).

»Biskupi upravljaju posebnim, njima povjerenim Crkvama...« (27, 1).

S druge strane, u 23. broju, četvrti odjeljak, govori se o skupinama (posebnih) Crkava »organski spojenih, koje ne dirajući u jedinstvo vjere... imaju vlastitu disciplinu...«. Te skupine su nazvane »mjesnim Crkvama«.

Iste su riječi upotrebljene u »*Dekretu o pastirskoj službi biskupa*; drugo poglavlje toga dekreta nosi naslov: *Biskupi i posebne Crkve ili biskupije*; u 11. broju se kaže: »Biskupija se... povjerava biskupu... tako da... tvori posebnu Crkvu« — i još: »Pojedini biskupi kojima je povjerena briga za posebnu Crkvu...«. Isto tako u »*Dekretu Ad Gentes*, o misijskoj djelatnosti Crkve, u trećem poglavlju: *O posebnim Crkvama*, u 20. broju stoji: »Budući da posebna Crkva mora što savršenije odražavati opću Crkvu...« — i dalje (20, 2): »Da se to misijsko djelo posebne Crkve uzmogme provesti...«³

Od ta dva tako odjeljena smisla najstariji je i najglavniji očito onaj na koji Sabor misli kad govori o »posebnoj Crkvi«. U doktrinarnom izlaganju u odnosu između »Crkve« i »Crkava«, autori se obično pozivaju na klasične tekstove sv. Ignacija Antiohijskog. Tako na rimskoj sinodi 1969. godine msgr Gilbert Ramanantoanina navodi: »Lik posebne Crkve, kao što je očito u poslanicama sv. Ignacija, predstavlja biskupa...« Ono što tvori tu Crkvu jest okupljanje naroda oko biskupa koji poučava vjeru i slavi euharistiju, to je, kako kaže Svjetlo naroda (26, 1), »zajednica oko oltara pod biskupovom sv. službom«. Posebna Crkva nije određena po topografiji ili po nekoj drugoj naravnoj ili ljudskoj stvarnosti,

³ Naravno, ovdje dolazi u obzir, kao i tijekom povijesti, slodobna strana u izboru riječi. Jer, posebna je Crkva isto tako i mjesna: to je »congregatio localis« (LG, 26, 1). Možda je tu ipak nezgoda u tome što je određujemo po nekoj geografskoj oznaci nazivajući je mjesnom Crkvom. Zbog toga bi većina (zbog velike točnosti) htjela izbaciti riječ dijeceza koja po svome porijeklu može izazvati misao o administrativnom »okrugu«, sličnu starim dijecezama rimskog carstva ili francuskim oblastima. Mi, uostalom, nećemo davati veliku važnost ovdje predloženoj terminologiji, važno je da se razumijemo o samim stvarima. Primjetit ćemo, s druge strane, da se *Dekret o istočnim katoličkim Crkvama* služi različitim terminologijom. On shvaća izraz »posebne Crkve« u mnogo širem smislu. Njegov drugi odjeljak je naslovljen *Posebne Crkve ili obredi*. Crkva-obred je »zajednica s hijerarhijom koja je, u sebi autonomna... u savršenom zajedništvu s drugim Crkvama i s općom Crkvom« (msgr Neophytos Edelby, u *Vatican II, Les Eglises orientales catholiques*, éd. du Cerf, 1970, s. 143). Radi se, praktično, u prvom redu o partijarskim Crkvama kojih drvenu duhovnu baštinu treba očuvati. U tom bi smislu sva latinska Crkva, koje je patrijarh rimski biskup, tvorila posebnu Crkvu. Uostalom, ta terminologija vrlo malo odgovora, jednako kao što ni obred, ako ga se podrazumjeva samo pod pojmom liturgijske predaje, ne bi bio ni jedini elemenat, ni uvijek jedan od elemenata po kojima se razlikuju te »posebne Crkve« — kao što nam to tumači msgr Edelby (usp. ss. 140–143; vidjeti također ss. 99 i 157). Mi ovdje ne možemo ulaziti u pojedinosti.

nego po »tajni vjere«. Njzino je mjerilo, mi ćemo kazati, u biti teološkoga reda.⁴

Nije, međutim, potpuno ista stvar sa skupinama Crkava o kojima govori Sabor (LG, 23, 4). Te različite skupine — iako »ih je odabrala Božja providnost« — imaju u svojoj strukturi nešto kontingentno i činbenici koji su činili da budu uspostavljene barem su djelomično ljudskoga reda. »One imaju svoju disciplinu, svoj način liturgije, svoju teološku i duhovnu baštinu« — sasvim pravilno, jer (tj. dok) sve to postoji i razvija se »ne dirajući u jedinstvo vjere i božansko ustanovljenje opće Crkve«. Najstarije od tih skupina su zbog više razloga časte: to su »drevne patrijarške Crkve«; ali mogu, tijekom stoljeća, nastati i druge, različite vrste, prema razdobljima povijesti. Njihovo je mjerilo, reći ćemo, dobrim dijelom, socijalno-kulturnoga reda.

Odatle slijedi da bi posebna Crkva i mjesna Crkva, kako smo ih označili i ako se mogu *apstraktno* suprotstaviti jedna drugoj, nastale, tako reći, iz obrnutoga kretanja. Posebna Crkva, *kao takva*, uvijek je opća; ona je svom svojom biti okrenuta prema jedinstvu; nije, dakle, potrebno — bilo bi čak suvišno — navoditi (kao u slučaju skupina koje nazivamo mjesnim Crkvama) da ona postoji »ne dirajući u jedinstvo vjere...« U svakoj je (posebnoj) Crkvi, u načelu, prisutna opća Crkva. U svakoj je osnovna dužnost biskupa da pazi da bi vjera koju ispovijeda bila vjera cijele Crkve i da slavi Euharistiju koja je istodobno mističan i vidljiv vez katoličkoga jedinstva. Svaka je živa stanica »u kojoj je prisutan sav životni misterij jedinstvenoga tijela Crkve, svaka je otvorena na sve strane vezama zajedništva i samo preko te otvorenosti čuva svoj crkveni bitak« (J. Ratzinger).

Zbog toga što je ona sastavljena od posebnih Crkava, u kojima postoji hijerarhija ili je nema, moći će se to isto kazati, jasno, i o Crkvi koju mi ovdje nazivamo »mjesna«. Ali, zbog toga što ona tvori takvu određenu skupinu, ta mjesna Crkva odlikuje se nizom posebnih crta po kojima se razlikuje od drugih; upravo se u tome sastoji njezina vlastitost. Ona rado naglašava one razlike koje, po potrebi, ističe protiv nerazumijevanja drugih skupina ili protiv pokušaja jednolikosti.

To je — još jednom ću spomenuti — pravilno. Ne smije se tome davati ni malo pejorativnog primisla. Naprotiv. Ako samo Crkva koju mi ovdje nazivamo posebna tvori dio temeljne strukture opće Crkve (koja se samo u njoj ostvaruje), mjesna Crkva nije stoga manje korisna, štoviše ona je neophodna za *dobro Crkve*. Ona elementu Božjega jedinstva pridružuje elemenat ljudske raznolikosti, učvršćuje tako ono jedinstvo nadnaravnoga i »naravi« (ili »ljudskoga«), u čemu se prepoznaje sve što je izvorno katoličko. Stvarno i živo jedinstvo Crkve ne sastoji se u jednolikosti: ono je dogovor, sklad.⁵

Samo, da bi se ostvario sklad, raznolikost se mora uzeti u bitnom kretanju prema jedinstvu. Mjesna Crkva ne bi više igrala svoju ulogu i ne

⁴ V. npr. H. M. Legrand, u *Pastoralnoj službi biskupa*, coll. *Unam sanctam*, 71, 169, ss. 104—113.

⁵ »Crkva je uvijek nastojala... da redom prihvaća ta različita mjesna bogatstva kojima se njezino jedinstvo iz dana u dan sve više obogaćuje. U toj raznolikosti mjesnih Crkava koja ide za jedinstvom plodnije se pokazuje katolički (opći) karakter nepodjeljene Crkve.« (*Synodus Episcoporum*, 1969, *Expositio et explicatio relationis »de parte doctrinali«*, s. 9).

bi zasluživala svoje ime kad bi se iznevjerila vlastitom dinamizmu posebnih Crkava koje objedinjuje.⁶ Upravo do toga može doći kada je u opadanju onaj dinamizam vjere. U tom se slučaju ljudi više zalažu za ljudsku raznolikost koju predstavljaju, nego za nadnaravno jedinstvo kojemu pripadaju. Popušta se centrifugalnim kretanjima, umjesto da se njima vlada. Nema više, onda, zajedničkoga usmjerenja i sklada, nastaje razilaženje i popuštanje crkvenoga veza. Ispravna činjenica raznolikoga pluraliteta koju, s manje ili više snage, uvijek nameću geografske okolnosti, klima, temperamenat, povijest, društveni razvoj itd. — ta činjenica koja je u sebi dobra i providencijalna otvara vrata jednostranom i neumjerenom isticanju doktrinarnog pluralizma.

Kardinal Maouchi je, na rimskoj sinodi 1969, vrlo dobro govorio o pravilnom pluralitetu: »Taj pluralitet je (prema II vatikanskom) u najužem jedinstvu zajedništva uvijek pripadao tradiciji apostolskih Crkava.« Uostalom, sama ga riječ zajedništvo sadržava, kako je to na istoj sinodi primjetio kardinal Wojtila: »Zajedništvo, naime, označava pod dinamičkim aspektom jedinstvo koje se između mnogih i različitih mora, putem saobraćaja, sve dublje i plodnije ostvarivati. Pluralitet, dakle, čak raznolikost, treba uvijek uzimati s obzirom na zajedništvo, s težnjom za jedinstvom.«

Tu težnju za jedinstvom ruši upravo doktrinarni pluralizam. Povijest Crkve nam otkriva više primjera tih njegovih kobnih plodova. On postaje osobito opasan kada se odvija na razini nacije. I ne može se tvrditi da je ta opasnost danas nestvarna. Svjedočanstvo za to, između ostalih, neka bude ona tužba koju je kardinal Zoungrana izrazio na sinodi 1969: »Koji put se nađe neki ‚nacionalizam‘, zaista protukatolički. Dok apostol Pavao radije govori o Crkvi Božjoj koja je u Korintu, Rimu itd. — uvijek i posvuda ista, ti ljudi, naprotiv, suprotstavljaju Crkvu u jednom narodu Crkvi u drugom kraju.« Talkav crkveni nacionalizam bi se, u svojim težnjama za autonomijom,⁷ nepravilno skrivao iza onoga što nas uči II vatikanski sabor bilo o »posebnoj«, bilo o »mjesnoj Crkvi«.

Krajnji je lijek za tu opasnost koja je stalno prisutna pod različitim oblicima kolegijalna veza biskupa koja je opća. Da bi taj lijek postao što uspješniji, sadašnja organizacija biskupskih konferencija može u određenim okolnostima biti korisna: ona može, u težnji za jedinstvom svih, uspostaviti neku vrstu »postaje« kao što su u stvari velike patrijaršije (ma da su, s druge strane, različite).⁸ Međutim, prvotni cilj tih konferencija je mnogo uži, neposredno praktičan, i njihova aktivnost — još više aktivnost njihovih komisija — ne predstavlja sama po sebi vršenje kolegijaliteta.⁹ I ne može se a priori isključiti pretpostavka da ta orga-

⁶ Sve što je ovdje rečeno o mjesnoj Crkvi kao o manje-više kontingentnoj i ljudskoj skupini posebnih Crkava — odnosi se, naravno, jednako na svaku posebnu Crkvu, iako ne više kao takvu (tj. zato što je »povezana sa svojim pastrom i s njim okupljena u Duhu Svetom po Evanđelju i Euharistiji«. v. *O pastirskoj službi biskupa*, 11) — nego zato što je ona, sabrana s drugim ili ne, po svojim ljudskim posebnostima, »mjesna Crkva«.

⁷ Paradoksalno, ali u skladu sa strastvenom logikom, ta težnja za mjesnom autonomijom može izazvati težnju koja bi željela da se opća Crkva uredi prema svojim posebnostima.

⁸ Usp. M. J. Le Guillou, u *La collégialité épiscopale*, 1965, s. 172: »Postaje apostolskoga kolegijaliteta su prava središta zajedništva... Ta velika sjedišta svojim međusobnim zajedništvom simboliziraju apostolat. Ona, svojom konvergencijom, izražavaju njegovu opću silku.

⁹ To pokazuje sama struktura *Dekreta o pastirskoj službi biskupa*. Može se još vidjeti komentar msgra Onclina u *Unam sanctam* (t. 74, éd. du Cerf, Pariz, 1969), ss. S2—83.

nizacija, u određenim slučajevima, može imati suprotan utjecaj i u nekom obliku jačati težnju »narodnih Crkava« koje su vođene potpuno suprotnim poticajima od poticaja Duha Božjega. Zbog toga je važno da nikad ne zaboravimo bitno opću narav kolegijalnoga veza.¹⁰

Taj kolegijalni vez ide od svake posebne Crkve do svih drugih, od svakoga poglavara Crkve od svih drugih, budući da je svaki od njih zajednički odgovoran za »Kristovu Predaju«, kao što su to bili »Dvanaestorica« kojih misiju nastavljaju. I unutar te opće mreže od koje se sastoji jedina Božja Crkva postoji središte, »obavezna oznaka« (Ratzinger): posebna Rimaska Crkva kojom upravlja nasljednik Petra, poglavara Dvanaestorice. »Crkva je naime u biti 'Petar i oni koji su s njim'« (J. Colson). Tako je, dakle, s Rimskom Crkvom, ona nužno mora sa sobom složiti svaku Crkvu«, kako je govorio sv. Irenej.¹¹ Pozivanje na Petra je, ako se tako može kazati, »kratki način« koji je sam Krist uspostavio da bi osigurao jedinstvo.

Pojedinosti ustanova u kojima se ostvaruje to temeljno pozivanje mijenjaju se prema mjestima i vremenima, kao što to jasno pokazuje povijest kanonskoga prava. Ali preko uzastopnih podešavanja, koje moramo uvijek pronalaziti, nastaje bolje zajedništvo, »tj. ono temeljno jedinstvo po Duhu Svetomu koji sve upravlja u Crkvi za promicanje kraljevstva Božjega« (kard. Garrone, sinoda 1969). Neke decentralizacije, na primjer, mogu biti uputne, ali se nikad ne smiju shvatiti kao slabljenje tog veza jedinstva. Zatvaranje u se i zauzimanje odsotovanja od središta ne mogu ni najmanje koristiti ni inicijativi, ni plodnoj aktivnosti nijedne mjesne ili posebne Crkve. Takvo bi ih držanje moglo samo učiniti neplodnima.¹²

Svaka je Crkva sa svojim »pozivanjem na Petra« zaštićena u svojoj neovisnosti pred svjetovnim pritiscima svih vrsta, i ma odakle dolazili, koji se mogu vršiti na nju (u naše dane, pa i u slobodnim zemljama gdje je Crkva teoretski slobodna u odnosu na državnu vlast izložena je mnogim ovisnostima s obzirom na tiranske snage »mišljenja«). U tom pozivanju također svaka Crkva nalazi zaštitu svoje osobnosti. To pozivanje, taj neposredni vez s Rimom, najuspješnije održava vjernost svakoga člana Crkve svaki put kad ga neka unutarnja kriza stavi na kušnju. Tada je odlučno osobno Petrovo posredovanje. I ovdje nam povijest rječito govori: nisu bili tako rijetki slučajevi kad je »vjernicima bila vrlo potrebna doktrinarna orijentacija koja nije bila potpuno jasna u naučavanju njihova biskupa«. Može se čak pitati: »Nisu li sami biskupi potrebni da ih »učvrsti« njihova glava, Petrov nasljednik — koliko za njihovo ohrabre-

¹⁰ Usp. msgr W. Onclin, *La collégialité épiscopale à l'état habituel ou latent*, u *Conclium*, 8, 1965, t. 2, ss. 79—88. Neka nam bude dopušteno ovdje podsjetiti na ono što smo o toj stvari pisali 1967. god. u *Paradoxe et mystère de l'Eglise*, Pariz, Aubier, s. 41: »Nauka kolegijalitet je možda, u nagloj živahosti svoga oživljavanja, u opasnosti da se, u duhu nekih, teoretski i praktično prilagodi ljudskim uzorima. U opasnosti smo možda da beskrajno istražujemo načine organizacije kolegijalnog djelovanja, zaboravljajući, s jedne strane, da samo kolegijalitet božanskoga prava zanima opću Crkvu i s druge da se njegov najredovitiji način djelovanja ne sastoji u vršenju bilo koje jurisdikcije, nego u živom interesu da svaki član općega episkopata, na trajan način, istodobno pridonosi vjeri Crkve, njezinoj disciplini, njezinu životu, širenju kraljevstva Božjega, i to u svijesti svoje osobne odgovornosti.«

¹¹ *Adversus Haereses*, 1, 3, c. 3, n. 2; *Sources chrétiennes*, 34, s. 103.

¹² Također se, govorio je kard. Garrone, »od nas (biskupa) prije svega očekuje da pitanje o odnosima između biskupa i Svete Stolice doista i stvarno bude traženje pogodnijih načina za pronalaženje jedinstva u hitnom poslu promicanja i branjenja vjere«.

nje i da mogu naučavati sa svim jamstvom, toliko za ojačanje njihova doktrinaranoga auktoriteta među vjernicima?»¹³

Težnja za slabljenjem veza sa središtem — koja se ima nekoliko godina ovdje-ondje očituje — istodobno je, usprkos riječima koje koji put varaju, težnja za rušenjem veza općega kolegijaliteta.¹⁴ Tu prijetnju koju spomenuta težnja predstavlja za Crkvu najbolje će moći udaljiti duboka svijest o onome što je bitno u crkvenoj strukturi: zajedništvo svake posebne Crkve, u osobi njezina biskupa, s pastirom Crkve iz Rima, s općim pastirom i vječnim središtem katoličkoga jedinstva.¹⁵

¹³ T. I. Jimenez-Urresti, *L'autorité du Pontif romain sur le collègue épiscopal*, u *La collégialité épiscopale*, 1965, s. 270.

¹⁴ Upozorimo u svezi s time da u francuskim prijevodima novih liturgijskih tekstova, tamo gdje latinski tekst ima »pro... papa nostro«, francuski stoji samo: »pour... le pape«. Razlog koji se navodi za ispuštanje »našega« ne vrijedi; inače bi jednako vrijedio za izostavljanje riječi »naš« u Oče-našu. Ta zamjenica ima pozitivnu vrijednost u slučaju pape kao i u slučaju mjesnoga biskupa.

¹⁵ »On je, nalme, onaj kojemu je Gospodin rekao 'Pasi janjce moje...', a pastir znači brinuti se o zajedništvu svih« (kard. Wojtila). Usp. kard. Wright: »Nacionalne, regionalne i slične konferencije vrlo su pogodne barem radi praktičnih razloga. Ali kao takve ne predstavljaju zajedništvo s Rimom, niti u pravom smislu tvore Katoličku Crkvu. Bolje bi bilo govoriti o biskupijskim Crkvama ili, još bolje, o biskupima razasutim po svijetu zajedno sa svojim vjernicima, koji su u zajedništvu sa središtem vjerskoga jedinstva, tj. s rimskom Stolicom.«